

A metafizika újra fölfedezése
Der Metaphysik auf die Spurkommen
(Retrouver le chemin de la métaphysique)

A metafizika, sőt egyáltalán a filozófiai gondolkodás úton levést jelent, amelynek során a cél csak szakaszonként válik világossá. Akárcsak az emberi létezés mint olyan, a metafizikai gondolkodás is a már és a még-nem között mozog, aközött, amit a filozófáló már megismert, és aminek a megismerése még várat magára. Olyan ez, mint a hegymászás: sokszor úgy tűnik, hogy a csúcs már előttünk van, de kiderül, hogy amit látunk, az csak egy előcsúcs, amely a tényleges csúcst eltakarja. Ugyanígy van ez a metafizikával is: minden megszerzett ismeret következtében újabb mélységek s távolságok nyílnak meg. A *filo-szófia* szó eredete is arra utal, hogy a bölcsességet szeretjük és törekszünk rá. Ezzel így egyszerre két dolgot is állítunk: Az emberi természethez nem tartozik hozzá, hogy eleve birtokolja a bölcsességet; ez csak Istenről mondható. Mi vágyakozó szeretettel keressük. Heinz Schmitz ezt a szeretetet fájdalmasan hiányolta azoknál a filozófusoknál, akikkel behatóbban foglalkozott. Így például Hegelnél, aki „A szellem fenomenológiájá“-hoz írt előszavában félreérthetetlenül kijelenti, hogy szerinte ahhoz, hogy a filozófia valódi tudás legyen, meg kellene válnia a „bölcsesség szeretete“ névtől. Ezzel Hegel olyan követelményt támaszt, amelyet még Goethe is túlzásnak tartott, amikor 1827-ben írt levelében ezekről az urakról beszélt „akik azt hiszik magukról, hogy uralhatják Istent, a lelket és a világot.”¹

A bölcsességet kereső és reá törekvő ember számára a *bölcsesség* valójában Isten egyik neve. Másképp fogalmazva: Isten nem csak bölcs, és nem csak teljes mértékben bírja a bölcsességet: Ő maga a bölcsesség, ez a tökéletesség azonos a lényével. Benne a bölcsesség „isteni tudomány“, ahogy már Arisztotelész mondta. Így tehát a filozófiai gondolkodás kezdettől fogva nyitott a teológia felé, és ez csak a modern időkben fordult az ellenkező irányba. Heinz Schmitz ezzel kapcsolatos megdöbbenését a Luther Mártonról és Martin Heideggerről írt műveiben fejezte ki. Heidegger különösen élesen fogalmaz, amikor azt követeli meg a filozófustól, hogy váljon el a teológiától, és így a hittől is ahhoz, hogy filozófus lehessen. Heidegger szerint a keresztény filozófia abszurdabb egy négyszögletes körnél.²

---

¹ Josef Pieper: *Was heisst Philosophieren?* München, 1948. p. 82.

² Martin Heidegger: *Nitzsche. II.* Pfullingen, 1961. p. 132.

Mégis, a metafizikai gondolkodás soha nem hunyt ki teljesen. Manapság is egyre jobban előtűnik, bár persze nagyon különböző formákban. Számomra mindenesetre nagyon kellemes meglepetést okozott, hogy ugyanaz a professzor, aki 20 évvel ezelőtt azt mondta nekem, hogy a metafizika senkit sem érdekel, tavaly nagyon intenzíven munkálkodott azon, hogy Heinz R. Schmitzről írt művem megjelenjen.

Most tisztázzuk tehát, pontosan mit értünk metafizika alatt. Görögül a *tá metá tá physika* jelentése: ami a fizika után van. Ez volt a címe Arisztotelész filozófiai írás-gyűjteményének is, amelyet a Kr.e. 1. században a természettudományos írásai mögé soroltak. Filozófiai értelemben azonban a „meta“ alatt a megtapasztalható, érzékelhető világon túlit kell érteni, amit mi „lét“-nek hívunk. Ahhoz, hogy ennek a létnek a nyomára bukkanjunk, a jelen tanulmányban három lépésben szeretnék előrehaladni: *először* egy pár feltételről lesz szó, amelyek teljesülése nélkül a léthez vezető utat nem találhatjuk meg. A *második* lépésben arra szeretnék rávilágítani, hogy milyen módon lehet a lét megismeréséhez közelebb kerülni, a *harmadik* lépés azt mutatja majd be, hogy a létfilozófia álláspontja szerint mit értünk *metafizika* alatt.

I. Rácsodálkozás

A provanszi betlehemi agyagfigurák, a jászol szentjei között szerepel Ravi, a Csodálkozó. Amikor Ravi a bölcsőhöz ér és meglátja az isteni gyermeket, minden megváltozik számára, pillantása a világra és önmagára, s ámulva emeli föl kezeit. Hasonló helyzetben lehettek az első görög filozófusok is, amikor a természetet szemlélték. Milétoszi Thalész egyszer nevetségessé is tette magát, amikor trák szolgálólánya szeme láttára beleesett egy forrásba, mert nem tudta abbahagyni a csillagok szemlélését. Platón és Arisztotelész talált is erre egy szót: számukra a „thaumazein“, azaz a rácsodálkozás, a filozofálás kezdete. Aquinói Szent Tamás Arisztotelész metafizikájához fűzött kommentárjában az elragadtatás fogalmával rokonítja a filozófust a költővel: „Annak oka azonban, hogy a filozófus a költőhöz hasonló, a következő: ők ketten közösek a rácsodálkozásban.”³ Heinz Schmitzről pedig tudjuk, hogy első tanulmányi évében mennyire elszédítette a metafizika. Bár ez a rácsodálkozás sajátosan emberi, a természetéhez tartozik, a modern embernél mégis sokszor elvész. A modern ember számára az a fontos, hogy menő legyen, mindent a kezében tarthasson és kiszámíthasson, a tökéletes ön- és világuralom a lényeg. Arra, ami használható és hasznos, talán még rácsodálkozunk, de a nem

---

³ Aquinói Szt. Tamás: *Sententia Metaphysicae*. Lib 1 I. n. 4.: Causa autem, quare philosophus comparatur poetae, est ista, quia uterque circa miranda versetur.

látványos dolgok, a mindennapi csodák csak az egyszerű lelkek, a szerelmesek és a gyerekek számára tűnnek föl. Ahhoz, hogy az érdek nélküli rácsodálkozást, ami megnyitja az utat a léthez, újra megtanuljuk, Jacques Maritain filozófiai meglátása szerint egy *conditio sine qua non*, egy előfeltétel szükséges, amelyről már tavaly beszéltem. Maritain ezt „*une docilité à la lumière*”⁴-nek, a fény iránti tanulékonyoságnak nevezi. Léteznek azonban ennek más megnevezései is. Így például Peter Wust, Maritain egyik német barátja objektív ősbizalmi alapfelfogásról beszél.⁵ Georges Cottier pedig ugyanezt az alapvető adottságot „*élan natif de l'esprit vers l'être*”⁶, a „szellem veleszületett lendülete a lét felé” megnevezéssel illeti. Karl Jaspers is, akit Maritain csak futólag említ két ízben, ismeri ezt: neki tulajdonítják azt a kifejezést, hogy „a metafizika kukucskáló lyukak utáni vágyakozás”. Egy olyan embernek, aki ezt a *conditio sine qua non*t – bármely okból kifolyólag is – megtagadja, nem fog sikerülni a saját szellemén kívüli létet megismerni. Az a megrendülés tehát, ami azokat mozgatja, akik nem maradnak saját énjük ismeretének rabjai, csodálkozást vált ki bennük, s elvezeti őket egy olyan gondolkodásmódhoz, ami kizár minden irracionális ábrándozást. A filozófiai kérdésfelvetés elgondolkodtató rácsodálkozással kezdődik, s a gondolkodás végeredménye szintén csodálkozás lesz. „Akkor azonban az *admiratio*, a csodálkozás már nem a nem-tudásból születik, hanem a lét tündöklésének szemléléséből.”⁷ Hogyan lehetséges egy olyan gondolkodás, amelyet a rácsodálkozás vált ki, és amely biztos tudásra törekszik?

II. Ráeszmélés

Saint-Exupery Kis hercegének 26. fejezetében ezt mondja a Kis herceg: „A lényeges a szemnek láthatatlan. A virágokkal is így van. Ha szeretsz egy virágot, valahol egy csillagon, jólesik éjszaka fölnézned az égre. Minden csillagon van egy virág.” Ebben a kijelentésben szerintem az akarat és az értelem, a szerető keresés és a rácsodálkozó megismerés csodálatos összjátékát láthatjuk. Egy Maritain által említett krimi nagyon jól ábrázolja ezt a tényt. A történet Edgar Allan Poe-tól származik és *Az ellopott levél* a címe. Egy levél, amelyet zsarolási szándékkal loptak el, még a rendőrségi házkutatás után sem kerül elő. A detektív végül arra a következtetésre jut, hogy a levelet nem furfangosan dugták el, hiszen ebben az esetben a nyomkeresők megtalálták volna. És valóban, a levél egészen nyíltan egy tálalón volt. Maritain ezt így kommentálja:

---

⁴ Jacques et Raissa Maritain, OEC IX. p. 31.

⁵ Peter Wust: *Ungewissheit und Wagnis*. München, 1986. p. 68.

⁶ Georges Cottier: *Chemin vers la Métaphysique*. Nova et Vetera 1997. 4. p.23.

⁷ H. R. Schmitz: *Retour a l'être*. Nova et Vetera 1973. 1. p. 5.

„Amint a nagy szegények, a lét is elrejtőzik a fényben. Úgy hiszem, ez a legmagasabb rendű dolgok sajátossága, jellemző tulajdonsága.”⁸ Ez azonban az értelem vakságán is múlik, amely – gyakorlati megrögzöttsége miatt – nem nyitott a létre. Egy kertész, egy eladó, vagy egy parfümkészítő látásmódja egy rózsával kapcsolatban akár érthető és jogos is lehet, de maga a rózsza ennél több. Ha azonban megállok és az érzékeim a virágra figyelnek, akkor tudatosul bennem: „Ja, persze, ez egy rózsza!” Tudom, mert azt tanultam, hogy a rózsza úgy néz ki, mint ez a virág. Tekintetem elidőz rajta, és egyszer csak észlelem, hogy milyen szép ez a rózsza. Szépségén keresztül meg tudom közelíteni. És hirtelen a rózsza arra az utolsó rózsára emlékeztet, amelyet édesanyám azelőtt ültetett, hogy idős kora miatt el kellett volna hagynia az otthonát. Tudatosul bennem, hogy a rózsza múlandó, és ugyanígy édesanyám és én is. Így lesz a rózsza eszméjéből ez a rózsza itt az ablak előtt akárcsak hajdan édesanyám kertjében, egy itt és most létező rózsza. És ugyanakkor tudom: Egyszer a semmiből jött, csakúgy, mint édesanyám és én magam is. A virág, édesanyám és én létezőnk. Az értelem intuíciója ez, egy felvillanás, amelyen keresztül az értelem egy dolog létezésének alap aktusát ragadja meg. Jacques Maritain a metafizikai létnek erre az intuíciójára világított rá. Ez, ahogy mondja, „a lét vagy létezés teljességének megragadása (...) egy intellektuális intuíció által az absztrakció harmadik fokán.”⁹ Heinz Schmitz számára ez az intuíció „annak az ősforrásnak fölfakadása, amelynek köszönhetően egy dolog a semmin és saját indokain kívül önnön magává válik.”¹⁰ Itt megint csak a Kis herceg jut eszembe: „Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan”, mondja. Ennek alapján a metafizika tehát túlmegy a különböző jelenségeken, de nem hagyja figyelmen kívül a dolgokat, hanem éppen ellenkezőleg, megragadja őket, és létüket a szellemben csillogtatja meg. Ezt az intellektuális látásmódot nem könnyű elérnie az embernek. Heinz Schmitz hozzáteszi: „Mégis, az igazi filozófia ebben a csúcsrégióban él, és ennek töménységében és a spirituális aktus e tiszta lendületében születik meg a lét intuíciója.”¹¹

Nagy Szent Albert, vagy Aquinói Szent Tamás idején egy extramentális világ létének megismerése nem okozott problémát, és ezt nem is taglalták külön. Ez a téma csak akkor vált kérdéssé, amikor az emberi szellem saját megismerési képességében kezdett kételkedni, különösen a Kopernikuszi fordulat után. Amikor egyre inkább az alany körüli tudással, saját autonómiájával és szabadságával kezdett foglalkozni az ember. Így tűntek el lassan látókörünkől a lét „királyságai”. Ennek következményeképpen, két egymással

---

⁸ OEC V. p. 617.

⁹ OEC XIII. p. 796.

¹⁰ H. R. Schmitz: *Retour a l'etre*. Nova et Vetera 1973. 1. p. 3.

¹¹ H. R. Schmitz: Heidegger III. Revue Thomiste 1971. 1. p. 57.

összeegyeztethetetlen világnézet született, melyeket Heinz Schmitz láthatólag éles ellentétbe állít egymással. Jakob Böhme szóhasználatával élve Schmitz is két iskoláról beszél, Nagy Szent Albertéről és Jakob Böhmeéről. Még ha ismerjük is a szövegeket, mindig új megvilágításba helyezik az ismeretfilozófia problematikáját. Lássuk akkor a *doctor universalis*, Nagy Szent Albert iskoláját:

„Már az első pillantásra meglep, hogy hiába keresünk épületet. Az iskola itt nem tantermek foglya. Ha úgy tetszik: tanulás a szabadban. Dimenziói belsők, mert mérhetetlen, mint a világegyetem, vagy pontosabban együtt terjed ki magával a világegyetemmel.

A belépő lélek – aki ezt kulcs és belépődíj nélkül teheti, mert ez az iskola az ő hazája, terület, amelynek ő a királya – számára készült sajátos eszközöket talál itt. Ezek csodálatosan megfelelnek szükségleteinek, és kezei között végtelenül hajlékonyak. Hála ennek a hozománynak, kezdi tanulgatni a méz ízét és a gyümölcsök zamatát, a csobogó víz kedvességét, a levegő frissességét. Belélegzi a nyári kertek ezernyi illatát. Megkülönbözteti a barát lépteit és a szél panaszát, szemléli az erdőket, mezőket, a hegyeket és tavakat. Ha előrehalad ebben az iskolában – királyi lépéseket tesz – alázatosságánál és nagylelkűségénél fogva figyel mindenre, semmit nem vet meg, a legkisebb dolgokra is kedves gondja van, miközben mindenütt csodálkozik a létben, csodálja a lét szépségét. Nem kíméli sem fájdalmát sem fáradtságát. Tekintete nem fáradt, szíve nem feledékeny. A valóság utáni szomjúsága egyre nő. Tudja kérdezni a dolgokat saját létük rejtélyei felől, hallgatni történetüket és vágyódásaik titkos hangját, képes tisztázni egyiket a másik után, anélkül hogy elfordítaná tekintetét, ha rútságot vagy valamilyen fájdalmas hiányt vesz észre. Hozzá hasonlóan halad a többi tanítvány is. Törekvéseik, gondjaik nem mindig ugyanazok. Az egyik igyekszik összegyűjteni a dolgok szétszórt szépségeit, hogy énekhangokba öltöztesse őket. Másvalakinek a különbözőségek rendszerezésére és osztályozására van gondja. Egy másik azon dolgozik, hogy lakhatóbb legyen a világ. Senki sincs egyedül, mert igen nagy a keresők száma.

S milyen szerencse, ha az ember találkozik egy igazi bölccsel, valódi mesterrel, akinek különösen átható tekintete, tiszta és lángoló szíve van. Örömmel kérdezi a mestert a létnek általa megdolgozott kérdései felől, mert tudja, mennyire fontos látását állandóan finomítania, és egyre távolabbra vinni tekintetét. Tudja, hogy a haladáshoz szükséges az előttünk jártak munkájára támaszkodni. Reméli, hogy velük együtt

szolgálhatja az igazság közös művét, amely felülmúlja az egyes ember erőfeszítését. Bár nagy dolog, hogy lehetnek ilyen mesterek, a lélek mégis tudja, hogy nem tőlük ered ismeretének bizonyossága, hanem az igazság hangjától, amit saját szíve rejtekében hall. A szellem nem idegen a maga királyságában. Csodálattal tölti el a dolgok egymással és vele való közössége. S e birodalom egyre jobban fölfedi előtte titkait, megmutatja neki rejtélyeit. S amint egyesül a létnek, a jónak és a szépnek a szeretetben való azonosságával, számtalan barátság születik számára azokkal, akik természetüknél fogva nála hatalmasabbak és nemesebbek, s akiknek a barátsága igen nagy örömet jelent. Így a testvérek mérhetetlen sokaságának körében halad előre Annak megismerésében, Akitől származik minden lét élete és világossága.”¹²

Most menjünk át a másik iskolába, abba, amelyikbe Jakob Böhme járt, hogy lássuk, ez milyen szerepet szán az értelemnek és tevékenységének.

„Ehhez az iskolához az ember kap egy kulcsot, amellyel beléphet egy teljesen üres, kör alakú terembe, melynek falait csillogó tükrök borítják. A tér közepén van kijelölve számára az a hely, ahol megkezdni tanoncidejét. Teljesen egyedül van a teremben, vezető és mester nélkül, és a terem diffúz fényének forrása saját spirituális tüze. A lelke mélyéből felizzó vágytól hajtva elkezd szemlélni magát minden oldalról, ide-oda forog, s anélkül, hogy tudatosítaná, egy örült táncba kezd, mint egy részeg a bacchanáliában. A lélek leveti gátlásait. Az a kötelék, amelyik a testhez köti, meglazul. A lélek ebből a halálos szétválásból erőt szerezve kitágul, felfúvódik, mindent kitölt, és tüzével lángba borítja a terem tükreit. És lám: színeket és formákat lát futni az üvegen. Egy fantasztikus világ tárul föl előtte. Egyre gazdagabb, egyre változatosabb, egyre nehezebben megfogható, elsuhanó univerzum. És minő csoda, minden mozdulatban, formában, mindenben, ami saját lényéből fakad – fáradság, nehézségek nélkül, mint egy pompás játékban – mindenben a saját képmásával találkozik, önmagát ismeri föl.”¹³

---

¹² H. R. Schmitz: *L'option de Boehme*. Revue Thomiste 1974. I. p. 53.

¹³ v.ö. *L'option de Boehme*, p. 60. Utalás egy hasonló, de költőien kibővített leírásra, ahol iskola helyett egy színházról van szó Hermann Hesse *Der Steppenwolf* c. regényében. Frankfurt am Main, 1972. p. 148.

Amilyen eltérő a két iskola, olyan ellentétesek a filozófiáik is. Böhme, és vele együtt Hegel és Heidegger sem ismeri el a lét forrását. Ők a *szubjektivitás filozófiáját* képviselik, amelyben az extramentális valóság a szellem ellen szegül és így válik ellen-vetéssé, *obiectummá*.¹⁴ Később a németben a Gegen-Stand, ellenállás kifejezés terjedt el, bár eredetileg ez társadalmi ellenállást (*état social-t*) jelentett. Heinz Schmitz ezt a filozófiát a *tudat filozófiájának* nevezi.

Albert, a *Sapiens Germanorum*, a megismerhetőség, a *dolgok reménytelen szemlélésének* filozófiáját képviselte. A *lét filozófiája az*, amelyik nem tagadja meg az ismeret fényét, bárhonnan jöjjön is az – „származzon a dolgoktól, vagy jöjjön a hit és szeretet által közvetlenül Attól, aki hozzáférhetetlen fényben lakozik”¹⁵.

III. Mi a metafizika?

Most már egy lépéssel tovább mehetünk, és megpróbálhatjuk tisztázni, hogy mi az a metafizika tárgyaként ismert lét. Nem úgy fogjuk ezt tenni, mint Martin Heidegger, aki a múlt felé fordult, hogy a nyugati gondolkodás történelmét „szemügyre vegye” és kiszűrje belőle azt, ami Platón óta feledésbe merült. Kövessük inkább a gyerekeket, akik csodálkozó szemmel állnak a dolgok előtt, melyeket érzékeik mutatnak meg nekik, például egy rózsát: „Mi ez?” kérdezhetik, de valójában arra kíváncsiak, hogy „Mi ez, ami itt előttem van?” Nagy filozófiai kérdések rejlenek ebben. Mi a szemünk előtt *létező dolgok lényege*? Itt van egy *lény*, egy rózsza, ami *létezik*. Ennek alapján tehát megkülönböztetjük a létben az *essentia-t* és az *existentia-t*, a *lényeg* és a *létezést*. Az, hogy mennyire fontos erre a különbségre jobban rávilágítani, akkor tudatosul az emberben, amikor ezeknek a fogalmaknak a jelentését felvizezik, felhívítják. Így például Martin Heidegger azt a skolasztikus szókinccset, amelyet jól ismert, teljesen más értelemben használta, legalábbis az 1927-es „Lét és idő” óta, anélkül, hogy erre fölhívta volna a figyelmet.

Az tehát, ami az értelemhez, az *intellectus*-hoz először eljut, az az érzékekkel megismert lét, amely egy konkrét alakban, például egy rózsában, jelenik meg. *Primo in intellectu cadit ens*. Az értelem először a létre eszmél. Ezzel az intellektus azonban még nem a rózsában lakozó létet, mint olyant ragadja meg. Ez csak a korábban tárgyalt intuíció során történik meg. Eszerint tehát a metafizika formális tárgya az *ens inquantum ens*, a lét, mint olyan. Ez egy számunkra idegennek tűnő megfogalmazás, ami talán tautológiának tűnik:

---

¹⁴ Lat. ob-iacere = ellen-vetni

¹⁵ H. R. Schmitz: L'option de Boehme. Revue Thomiste 1974. I. p. 49.

a lét, mint lét. A görögben és a latinban két szó létezik a *lét* kifejezésére: az egyik az ige (εἶναι, *esse*), a másik pedig, ami a dolgokat jelöli (τοὄν, *ens*). Németül pedig *existieren* és *das Seiende*. És magyarul: lenni és létező. A két fogalmat meg kell különböztetni egymástól, habár szoros összeköttetésben állnak. Az *ens inquantum ens* eszerint a következőt jelenti: A meglévő, mint létező. Másképp fogalmazva: a metafizika tárgya a valóság, *mint létező*. Ennek alapján a következő sorrend érvényesül: először történik a megragadás, felfogás, a lét intuíciója és aztán a létező fogalmának létrehozása, annak megnevezésére, ami létezik. „Hoc nomen entis imponitur ab actu essendi”¹⁶ – a létező neve a létezés aktusából származik.

Mindebből látható, milyen fontos szerepet tölt be bármely megismerésnél a kezdet, s különösképpen is a metafizikai megismerésnél. Ha valaki, mint például a fiatal Heidegger, filozófiai munkásságát a megismerés kritikájával kezdi, akkor máris rossz úton halad. Mielőtt ugyanis kritikát gyakorolok a filozófiai megismeréssel kapcsolatban, először világosan látnom kell magát a filozófiai megismerést. Csak visszatekintve lehetek kritikus. Mások úgy gondolják, hogy nem létezik a lét intuíciója, de ezzel gyakorlatilag azt fejezik ki, hogy ennek legalábbis a lehetősége fennáll.

Évekkel ezelőtt nagyon foglalkoztatott Descartes ismert mondása, „Cogito ergo sum“, mígnem azt mondtam magamban, hogy ez a jóember, akinek a harmincéves háború elején egy Neuburg an der Donau-i táborban egyfajta látomása volt, alighanem összetévesztette a pszichológiai síkot, az ontológiaival, hiszen tudvalevő, hogy csak akkor tud gondolkodni az ember, ha létezik. De elképzelhető az is, hogy rosszul fogalmazta meg tapasztalatát! Ezért szeretnék még egy metafizikai tapasztalatot megemlíteni, amely nem egy rajtam kívül álló dolog létéről szól, hanem saját magam létét illeti. Ezzel nem a manapság mindenütt megszokott saját magunk körül forgó létre gondolok, ami az utóbbi időkben az önmegtapasztalásnak, önmegvalósításnak, és önfényképezésnek (selfieknek) köszönhetően virágkorát éli. Egy másfajta tapasztalatra gondolok, amit már említettem. Talán volt olyan pillanat az életünkben, amikor hirtelen – talán valamilyen határhelyzetben – megélték és megtapasztalták, hogy Önök önmaguk, amikor úgy tudatosult Önökben önnön valójuk, mint még soha. Jacques Maritain egészen diszkréten utal Raïssa egy ilyen élményére, de mindig Jean-Paul Richter 1819-es „önmegtapasztalás leírásának” egy szakaszát idézi, amit itt most franciából lefordítva találnak:

„Egy reggelen, még egész kisgyermek voltam, a ház küszöbén álltam és elnéztem balra, a farakás irányába, amikor hirtelen, mint villámcsapás az égből felötlött bennem: én én vagyok; egy gondolat,

---

¹⁶ Aquinoi Szt. Tamás: *Super Sent.*, lib. 1 d. 8 q. 1 a 1 co.

ami azóta soha sem hagyott el: énem megpillantotta saját magát;
először és örökre.”

Egy ilyen tapasztalat után megnyílik az út más kérdésekre, amelyek szinte feltörnek: Ki vagyok valójában? Honnan jöttem? Hová megyek? Miért vagyok itt? De ez ugyanakkor szabad utat jelent a dolgokban, a másokban, a MÁSBAN rejlő lét felfedezésére is, amelyre végső soron minden metafizikai megismerés utal.

***

A metafizikai gondolkodás így megkezdett útja egy tágas mezőre vezet, ahol a lét rejtőzködik és arra vár, hogy felfedezzék. Már sejthetjük: Nem a közbeszéd és az asztali csevegés homályos létéről van szó, nem a csak fejben létező logikai létéről, sem pedig a természettudományok százszorosán taglalt létfogalmáról. A dolgok, az emberek létéről, arról az ontológiai titokról van szó, amely mindent magába foglal, a lét mint olyan legutolsó okairól és alapelveiről van szó. Végső soron arról a rejtett forrásról van szó, amely önmagában a „kevesebből” „többet” tud csinálni, arról, amit Arisztotelész első mozgatónak nevezett. Még nem tudta, hogy ez az első mozgató nem a sor végén áll, és hogy ő hoz mozgásba mindent. Csak a bibliai kinyilatkoztatásból tudtuk meg, hogy Isten maga a Létező, a Teremtő, egy transzcendens és isteni rendező, aki a semmiből teremtette a világegyetemet, aki minden létezőn, a legjelentéktelenebbtől a legnagyobbig, rajta hagyta keze nyomát.

fordította: Szilárd Júlia